

Tiedon laatukehikko -hankkeen pilottien sekä laajan projektiryhmän (=TIHA TP3 hankeryhmän) yhteisen teemapajan muistio

Aika: Tiistaina 8.6.2021 klo 13-16.
Paikka: Teams
Läsnä: Essi Kaukonen, Mervi Haakana, Kukka-Maaria Berg, Virpi Hotti, Antti Jakobsson, Janika Tarkoma, Jarmo Ranki, Jari Nieminen, Jennika Leino, Anssi Kaarna, Arto Latukka, Jarmo Niemi, Päivi Krzywacki, Jari Kosonen, Sari Kuisma-Kari, Elina Yli-Luukko, Sini Slotte, Susanna Summa ja Vesa Ylönen

1. Tapaamisen avaaminen

Tilastokeskuksen projektipäällikkö ja pilotoinnin koordinoinnista vastannut Mervi Haakana avasi tilaisuuden ja esitteli tilaisuuden tavoitteet sekä ohjelman. Tilaisuuden tavoitteena oli saavuttaa yhteinen ymmärrys pilotoinnin tuottamasta ehdotuksesta laatukriteereiksi ja mittaristoksi, arvioida ehdotuksen kypsyttä lausuntokierrokselle sekä kerrata, miten laatukriteerit etenevät tämän pilotoinnin jälkeen lausuntokierrokselle ja suositukseksi.

Tilaisuus oli kevään 2021 pilotoinnin viimeinen tapaaminen. Piloteilla sekä laajalla projektiryhmällä oli mahdollisuus kommentoida ehdotusta myös tilaisuuden jälkeen perjantaihin 11.6.2021 asti. Ennen pilotoinnin päättymistä piloteille ja laajalle projektiryhmälle lähetetään vielä Laatukriteerit ja mittaristo -dokumenttiin liittyvä sanasto sekä pilotoinnin loppuraportti kommentoille.

2. Laatukriteerit ja mittaristo -kokonaisuus

Janika Tarkoma kävi läpi kevään työn tavoitteita, rajauksia sekä mittariston kehittämistä ohjanneita periaatteita. Tämän jälkeen Tarkoma esitteli laatukriteerien ja mittariston muodostaman kokonaisuuden kehittymistä pilotoinnin aikana. Lopputuloksena oli neljä uudella tavalla ryhmiteltyä ja sanoitettua laatukriteeriryhmää, yksi täysin uusi tiedon saatavuutta kuvaava laatukriteeri sekä joukko mittareita kullekin laatukriteerille.

Keskustelussa nostettiin esille, että lopulliset tiedonvaihdon ratkaisut tarvitsevat laatukriteeristön ja mittariston lisäksi muitakin ratkaisuja ja tietoja, esimerkkeinä dashboardit ja metatiedot. Samoin kommentoitiin Täydellisyys -laatukriteerin sijaintia kokonaisuudessa. Tätä pohdintaa jatkettiin myöhemmin iltapäivällä Laatukriteerit ja mittaristo -ehdotuksen tarkemmassa esittelyssä (Kohta 5).

3. Laatukriteerien ja mittariston hallintamalli

Essi Kaukonen esitteli laatukriteerien ja mittareiden hallintamalliluonnosta. Työ oli lähtenyt liikkeelle edellisestä laajan projektiryhmän työpajasta.

Hallintamallin tavoitteena on varmistaa se, että laatukriteerien ja niihin liitetyn mittariston ylläpidolle ja kehittämiselle on määritelty selkeät vastuut ja keskeiset tehtävät. Vielä tässä vaiheessa hallintamallihahmotelma on suppea, mutta sitä voidaan laajentaa

myöhemmin. Roolit ja vastuut on tunnistettu karkealla tasolla, samoin kuin päivitykset ja muu elinkaarenhallinta. Lisäksi mittarisammioille on tunnistettu oma roolinsa varsinaisen mittariston rinnalla.

Hallintamalli tullaan sisällyttämään laatukriteerien suositukseen ja sikäli sen on hyvä olla mukana lausuntokierroksella. Hallintamallista lähetetään kysely laajalle projektiryhmälle ja piloteille.

4. Ehdotuksen eteneminen pilotoinnin jälkeen

Kaukonen kertasi suunnitelmat syksyille 2021 ajoitetusta Laadun kuvauksen -jatkopilotista sekä kevään 2022 töiden hahmotelmista.

Laadun kuvauksen -pilotissa on tavoitteena testata kaikki laatukriteerit ja mittarit kerralla ja kattavasti. Käytännössä kukin pilotti tuottaa kertaluonteisesti, kattavasti ja yhtenäisesti kaikkia laatukriteerejä kuvaavat mittarien tiedot.

Osallistujia pyydettiin tilaisuudessa pohtimaan, mitä laadun kuvauksen pilotointiin osallistuminen edellyttää piloteilta (Menti-kysely). Saaduissa vastauksissa korostettiin erityisesti johdon sitoutumista, riittäviä resursseja ja mahdollisuutta käyttää aikaa tähän työhön. Todettiin myös, että laatukriteerit, mittaristo sekä oma tietoaaineisto tulee tuntea hyvin. Vastauksissa pohdittiin myös, että työ saattaa edellyttää mittarien tarkempaa määrittelyä ja mittarien soveltamisen ohjeistusta. Tehtävä koettiin kuitenkin myös selkeäksi ja toivottiin riittävän monipuolisia pilottiaineistoja, joihin mittareita testataan.

Laadun kuvauksen -pilotin jatkona on keväälle 2022 suunniteltu Tiedon laadun kuvauksen visualisointi (dashboard) -harjoite. Työn tavoitteena on tuottaa muutama visuaalinen esimerkki siitä millainen laatukriteerien mittareiden pohjalta tuotettu visuaalinen esitystapa voisi olla. Harjoitteessa hyödynnettäisiin syksyn pilottien tuottamaa aineistoa ja tarpeen mukaan myös synteettistä dataa. Myös tämä harjoite koestaisi laatukriteereitä ja mittareita ja tukisi visualisoinnin kautta niiden ymmärrystä ja käyttöönottoa. Fyysistä työkalua ei harjoitteessa toteuteta.

Lopuksi Kaukonen kertoi ehdotuksen etenemisestä suositukseksi: Tavoitteena on, että päivitetty pilotoinnin ehdotus laatukriteereiksi ja mittaristoksi on saatavilla TK:n nettisivuilla heinäkuussa ja lausuntokierros olisi syys-lokakuussa. Tiedon hyödyntämisen TP4:n rajapintalinjaukset ovat tulossa lausuttaviksi myös syksyllä, joten aikatauluja joudutaan sovittamaan näiden kahden lausuntokierroksen kesken. Lausuntokierroksen kanssa samanaikaisesti toteutettavan Laadun kuvauksen -pilotoinnin palaute otetaan lausuntokierroksen rinnalla myös huomioon. Lausunto tulee syksyllä VM:n lausuntopalveluun.

Julkisen hallinnon suositusten toimintamalli on vielä avoin JHS-suositusten jäätyä pois. Pohdittava on myös, mitä tuloksista viedään suosituksen puolella ja miltä osin viitataan ohjeistuksiin. Mahdollisesti itse laatukriteeriryhmät sekä laatukriteerit olisivat suosituksessa, mutta mittariston puoli elää enemmän, joten mahdollisesti sen paikka olisi muualla.

5. Laatuksiteerit ja mittaristo –ehdotus

Tarkoma esitteli pilotoinnissa testatut laatuksiteerit sekä tuotetut mittarit laatuksiteeriryhmittäin. Kunkin kokonaisuuden jälkeen pysähdyttiin hetkeksi keskustelemaan pienryhmissä ja kukin osallistuja kirjasi omat huomionsa Menti-kyselyyn. Kaiken kaikkiaan kokonaisuutta pidettiin hyvänä ja esitettiin myös näkemys, että tämä on myös kansainvälisesti arvioiden merkittävä kokonaisuus. Mutta myös kehitysideoita ja vielä pohdittavia tai hiomista vaativia kohtia nostettiin palautteessa esille.

Tarkoman esitellessä Laatuksiteerit ja mittaristo -ehdotusta otettiin selvästi askeleita kohti yhteistä ymmärrystä ja jopa yksi pitkään pohdituttanut näkökulmaero näytti nyt aukeavan ja todettiin tarve tarkistaa vielä kerran Kattavuuden ja Täydellisuuden laatuksiteerit. Todettiin myös, että laatuksiteerit ja mittaristo -ehdotuksessa on vielä joiltakin osin tarkennettavaa ja joitakin pohdinnan paikkojakin mutta yleisesti kokonaisuus vaikuttaa hyvältä ja se voidaan viedä kohti lausuntokierrosta.

Tarkoma esitteli myös piloteille etukäteen lähetetyn kyselyn tuloksia, joissa arvioitiin laatuksiteerien kypsyyttä tuotettavuuden ja ymmärrettävyyden näkökulmista (1: heikko ja 5: erinomainen). Tuotettavuuden arviot vaihtelivat välillä 2,8 ja 3,6 ja ymmärrettävyyden välillä 3,2 ja 3,9. Haasteellisimmaksi kriteeriksi koettiin Täydellisyys ja Suositustenmukaisuus ja parhaimmat arviot saivat puolestaan Ajantasaisuuden sekä Oikeellisuuden laatuksiteerit. Lisäksi Tarkkuuden laatuksiteeri koettiin ymmärrettäväksi mutta koettiin keskimääräistä haasteellisemmaksi tuottaa. Alla vielä tarkemmin kunkin kriteeriryhmän kohdalla käydyissä keskusteluissa ja Menti-vastauksissa esille tulleita näkökulmia ja pohdintoja.

”Mitä tieto koskee?” oli ensimmäinen esitelty laatuksiteeriryhmä. Kommenteissaan osallistajat pohtivat kysymyksen muotoilun osuvuutta, tarvetta laajentaa kattavuutta myös aikaan ja sijaintiin sekä kattavuuden kontekstisidonnaisuutta ja vertailua myös keskenään kansallisesta näkökulmasta. Kokonaisuutta pidettiin myös hyvänä, kattavana ja sisällöltään oleellisena sekä tarjoavan käyttöönotettavan ”raamin” analysoida tietoja. Toisaalta myös vastakkaisia kokemuksia löytyi: Mittariston sovellettavuus koettiin haastavana ja todettiin, että ryhmästä löytyy kriteereitä, joiden oleellisuus oman aineiston kohdalla vaihtelee suuresti, vrt. kattavuus ja täydellisyys. Myös jäljitettävyyden seuraamisesta pitkissä riippuvuusketjuissa kysyttiin. Lisäksi ehdotettiin Täydellisyys-kriteerin siirtämistä tiedon todellisuuden ryhmään ja ehdotettiin, että jäljitettävyyys voisi kuulua metatietoihin. Keskustelua herätti erityisesti kattavuuden ja täydellisuuden tulkinta: Niiden määritelmiä haastettiin ja laatuksiteereitä tulkittiin myös seuraavasti: ”Kattavuus kertoo, mitä haluttiin kuvata ja täydellisyys sitä, miten kuvaamisessa onnistuttiin.” Vertailukohdetta tälle tulkinnalle löytyy esimerkiksi ISO 19157 -standardista, joka ei tee eroa kohdejoukon ja ominaisuuskuvauksen välillä, kuten nyt esitelty ehdotus tekee.

”Miten tieto kuvaa todellisuutta?” -pienryhmäkeskustelun jälkeen saadussa palautteessa pohdittiin mm. sanoitusta: hajonta vs. keskivirhe ja

imputoidut vs. johdetut arvot. Johdonmukaisuuden osalta palvelun ylläpitäjän todettiin voivan tarkastella loogisuutta tiettyyn pisteeseen asti, mutta kaikkeen ei voi ymmärrettävästi ottaa kantaa. Pohdittiin myös, mitä mahdollisuuksia lainsäädäntö antaa tilanteisiin, joissa huomataan epäjohdonmukaisuuksia, kun kuitenkin edellytetään rekisteröitävän se tieto, mitä asiakas ilmoittaa. Johdonmukaisuutta pidettiin yleisesti tärkeänä laatukriteerinä ja siihen kaivattiin lisää mittareita, myös ehdotuksia annettiin.

Tiedon oikeellisuutta pidettiin tärkeänä laatukriteerinä mutta toisaalta myös hieman hankalana vertailuaineiston puuttuessa. Ajantasaisuuden osalta nähtiin tiedon tallennusajankohdan ja tiedon syntyajankohdan olevan merkittäviä. Muutoin Ajantasaisuuden mittareiden koettiin liittyvän enneminkin tiedon elinkaaren hallintaan, esim. muutosajankohta, ei niinkään ajantasaisuuteen.

Joissakin tilanteissa kokonaisuuden koettiin soveltuvan huonosti omaan tietoaineistoon. Toisaalta kokonaisuutta ja sovellettavuutta pidettiin myös hyvänä. Todettiin myös, että varsinaisessa mittareiden laskennassa tarvinnee kuitenkin vielä tehdä linjauksia, mitä asioita ko. mittarin laskennassa huomioidaan ja mitä ei.

”Miten hyvin tieto on kuvattu?” -laatukriteeriryhmän kohdalla pohdittiin Menti-vastauksissa mm. pitäisikö kysymyksen sana ”tieto” muuttaa ”tietoaineistoksi”. Palautteessa pohdittiin myös Suositustenmukaisuus -laatukriteerin tarpeellisuutta. Sanastoa ehdotettiin lisättäväksi Suositustenmukaisuuden laatukriteeriin omaksi mittarikseen varmistamaan, että puhutaan samoista asioista. Toisaalta sanastojen tärkeyttä pohdittiin myös Ymmärrettävyys-laatukriteerin puolella: Tietoaineistoon sisältyy paljon erikoissanastoa, jota käyttäjä ei usein tunne ennalta.

Ymmärrettävyyden mittareista aineistokuvausten tärkeys korostui palautteessa. Nostettiin myös huomiota siitä, jos ja kun tuotetaan laajoja aineistoja, niin ymmärrettävyys voi vaihdella suhteessa aikaan: esimerkiksi asiakas voi joutua kahlaamaan laajan aineiston ennen ymmärrettävyyden saavuttamista. Laatusääntöjä ja elinkaarisääntöjä ehdotettiin lisättävän Ymmärrettävyyden laatukriteeriin.

Asiakaspalautteeseen liittyvästä mittarista nousi esille kahdenlaista näkökulmaa: Toisaalta pohdittiin asiakaspalautteen laajentamista myös muihin laadun näkökulmiin ja toisaalta ymmärrettävyyden asiakaspalautemittarin koettiin olevan tarpeeton, mm. koska organisaatiot eivät kieltäydy ottamasta vastaa asiakaspalautetta ja toisaalta palautteeseen reagointiin vaikuttavat monet tekijät mm. resurssit ja lakisääteiset tehtävät. Pohdittiin myös, että onko tarpeen nostaa ymmärrettävyyden kohtaan näkyviin rekisteröityjen oikeuksien käyttöä pelkän asiakaspalautteen rinnalle, koska rekisteröidyllä voi olla oikeus päästä omiin tietoihinsa ja yleensä rekisteröidyt voivat tarvittaessa korjata ja täydentää tietojansa. Vastauksissa ideoitii myös valtakunnallista aineistolaatupalautekanavaa.

Standardienmukaisuus-mittarin kohdalla muistutettiin siitä, että vertailtaessa eri aineistojen ja organisaatioiden välistä laatua, ei runsas standardien määrä välttämättä tarkoita laadukkaampaa aineistoa. Lisäksi

pyydettiin pohtimaan, olisiko tarpeen nostaa lainsäädäntö ja määräykset standardien rinnalle näkyviin. Kysyttiin myös, miten pidetään huoli siitä, että eri ekosysteemeissä käytetään samoja standardeja tietoaaineistojen pohjalla. Tarvitaanko esimerkiksi kansallisia suosituksia?

Vastauksissa ideoitiin myös jatkon töitä pohtimalla, kuinka tuloksia kootaan ymmärrettäväksi ja saavutettavaksi paketiksi kansalaisille. Tarjottaisiinko esimerkiksi ohjausta yleisten kysymysten kautta?

"Miten tietoa voi käyttää?" laatukriteeriryhmä käsiteltiin viimeisenä: Kriteeriryhmään ehdotetun uuden Saatavuus-kriteerin kohdalla palautteessa pohdittiin, mm. että tulisiko saatavuudessa huomioida käyttöoikeuden lisäksi myös julkisen tiedon maksullisuus tai maksuttomuus. Saatavuuden kohdalla pohdittiin myös käytön rajoituksia ja että tulisiko GDPR/tietosuoja nostaa näkyvämmiin tähän kokonaisuuteen. Saatavuusmittareiden näkökulmia pidettiin tärkeinä, mutta ei niinkään mitattavina asioina. Saatavuus termiä pidettiin myös vääränä ja koettiin, että pitäisi puhua enemmän käytön hallinnasta. Lisäksi osaa Saatavuus-kriteerin sisältöön liittyviä mittareita ehdotettiin siirrettäväksi ajantasaisuuteen ja tiedon linkaaren hallintaan.

Tässä kohti tunnistettiin myös rajanvetokohta. Palvelu ymmärretään monin eri tavoin ja pohdittiin, että menevätkö jotkin mittarit sille puolelle. Todettiin kuitenkin yhteisesti, että sille puolelle ei tule mennä.

Koneluettavuus kriteeriin kaivattiin linkittävien tietojen kuvaamista, esim. pysyvät ID:t. Tietomallin putkahtamista koneluettavuuden kylkeen hieman ihmeteltiin ja koettiin sen olevan tärkeä osa ymmärrettävyyttä. Koneluettavuus koettiin myös kuitattavan järjestelmäkehityksessä ja ehdotettiin asiakaspalautteisiin liittyvien mittareiden keräämistä omaksi kokonaisuudekseen. Pohdittiin myös asiakaspalautemittarin toimivuutta, mikäli palautetta ei saada. Kokonaisuudesta nostettiin myös keskeinen trio: tietomallit, johdonmukaisuus ja ymmärrettävyys, jonka koettiin kokonaisuutena kantavan, kun taas muut laatukriteerit ryhmittyvät joko info-/metatietoihin tai variaatioiden tarkasteluun.

Täsmällisyys-kriteerin kohdalla todettiin, että siinä on huomioitu julkaiseminen, kun taas päivitystiheys ja määräpäivät liittyvät ehkä enemmän tiedon tuottajiin eli täsmällisyyttä pyydettiin avaamaan myös tästä näkökulmasta. Ehdotettiin myös, että päivitystiheyden mittari voisi olla uusien yksiköiden osuus edellisestä päivityksestä ja muuttuneita ominaisuustietoja edellisestä päivityksestä.

Kaiken kaikkiaan laatukriteerien ja mittariston esittely herätti toivottua kiinnostusta ja tuotti huomattavan määrän kommentteja. Osa kommentteista on toistensa kanssa ristiriitaisiakin. Yhteenvetona todettiin tarve erityisesti kolmen laatukriteerin uudelleen tarkastelemiselle. Mitään mittaria ei todettu selkeästi turhaksi tai ylimääräiseksi vaikka haasteita ja erityyppisiin tietoaaineistoihin soveltumattomuutta tuotiin esiin. Mittarien osalta sijainti laatukriteerien alla riippuu vahvasti myös tarkastelun näkökulmasta, mutta sijoittelua on syytä vielä tarkastaa ja yksityiskohtia hioa. Esillä oli myös toive tuottaa suosituksia siitä, mitä mittareita vähintään tulisi käyttää. On oletettavaa, että saamme edelleen lisää palautetta myös

lausuntokierroksella, joten tulee muistaa että käsissä on yhä muokkauksen jälkeenkin ehdotus laatukriteerien ja mittariston kokonaisuudeksi.

Jakelu:

Tiedon laatukehikko TiHA TP3 Teams-työtila sekä Tiedon laatukehikko verkkosivusto